

Norges Vassdrags-og energiverk
E-post: nve@nve.no
Mostadmark 1.juni 2017

Innledning

Høringssvar fra Mostadmark Utvikling til;

- 1) Søknad om konsesjon for bygging av Verksfossen minikraftverk datert 09.02.2017.**
- 2) Søknad om konsesjon for nedlegging av reguleringsanlegg – Dam Foldsjøen datert 09.02.2017.**

Mostadmark Utvikling(MU) er et felles nettverk bestående av; Mostadmark Vel, Karlstad Vel, Mostadmark Skytterlag, Mostadmark Idrettslag, Mostadmark Samfunnshus, U.L. Mostingen, Mostadmark Jernverks Venner og Jøssåsen Landsby.

Bakgrunn for opprettelsen av nettverket er politiske vedtak i henholdsvis kommunestyret (04.04.16) og formannskapet (28.11.16) hvor det ble vedtatt å nedsette et arbeidsutvalg som skulle se nærmere på situasjonen i Mostadmark. Målsettingen for dette var å kunne legge til rette for fortsatt å kunne skape et attraktivt lokalsamfunn. Arbeidsutvalget besto i tillegg til nevnte lag og foreninger, av politiske representanter og representant fra Meraker Brug. For lokalt å følge opp forslag til tiltak er det nedsatt ei gruppe, Mostadmark Utvikling. Mostadmarkutvalgets rapport til Malvik kommune datert 05.04.2017 vedlegges.

Et jevnt og stabilt vannivå i Foldsjøen og Litjfeldsjøen (senere benevnt Foldsjøen) har vært MU utgangspunkt for høringssvaret. I vårt høringssvar har MU vektlagt følgende;

Å arbeide for godt samspill mellom kvalitetene som Foldsjøen gir og befolkningen i bygda som er knyttet til den gjennom fritids- og næringsbruk.

Å arbeide for at Foldsjøen beholdes i en tilstand som gir muligheter for opprettholdelse av artsmangfold i sjøene, i skogene og i markene rundt sjøen.

Å arbeide for å bevare det mangfold av muligheter til varsom bruk av sjøens kvaliteter, slik at de kan være til nytte for bygdas befolkning og andre som vil besøke Mostadmark og sjøen for å bli kjent med natur og kultur som er knyttet til den.

Å arbeide for at sjøen kan beferdes under trygge forhold om vinteren og uhindret med båt om sommeren.

Å arbeide for at folkehelseperspektivet og friluftslivet blir satt i fokus. Sjøen har i dag stor verdi som rekreasjonsområde for lokalbefolkningen, hytteeiere, folk i Malvik og Trondheimregionen. (Det er ca 110 husstander + Jøssåsen landsby og 65 hytter i sjøens nærområde). Foldsjøen ligger like ved fylkesveg 963, bare noen minutters kjøring fra Hommelvik, og er lett tilgjengelig for 200 000 trøndere. Med en akseptabel vannstand på kote 207, ligger sjøen gunstig til for aktiviteter som bading, fisking, padling, turgåing, camping og hytteliv. Området rundt sjøen er forholdsvis uberørt og har stor estetisk verdi.

NVE har mottatt to søknader fra Meraker Brug AS (MB). I den ene søknaden ber MB om tillatelse til å bygge Verksfossen minikraftverk. Den andre søknaden omhandler tillatelse til nedlegging av Dam Foldsjøen.

NVE har bedt om at høringspartene vurderer søknadene hver for seg, men også at en ser begge søknadene samlet. Mostadmark Utvikling har valgt å se søknadene i sammenheng.

Sammendrag

I vårt høringssvar har vi først og fremst konsentrert oss om konsekvensene konsesjonssøknadene gir for Foldsjøen. Når det gjelder konsekvenser for Mostadmark Jernverk vises til Mostadmark Jernverks venner sitt høringssvar. Mostadmark Utvikling tiltrer dette. Når det gjelder resten av Homlavassdraget tiltrer MU Malvik kommune sin uttalelse. I tillegg vises til beslutningsgrunnlaget for varig vern av Homla mot kraftutbygging av 2005. Mostadmark Utvikling kan ikke se at faktagrunnlaget for vernevedtaket har endret seg. Så sent som 11. desember 2015 fikk Homla status som naturreservat.

Foldsjøen er ca 2 kv. km stor og er Trondheimsregionens nest største innsjø. Foldsjøen er lett tilgjengelig og er mye benyttet som rekreasjonsområde både sommer og vinter. Foldsjøen er både lokalt og regionalt et svært viktig område i et folkehelse-, friluftsliv-, kultur- og naturmangfoldperspektiv.

Resten av Homlavassdraget strekker seg over en avstand på ca 9 km fra Foldsjøen og ned til Hommelvikbukta. Hele vassdraget som ligger mindre enn 3 mil fra Trondheim og 1 mil fra Stjørdal renner langs fylkesvei 963 som går fra Hommelvik til Selbu. Homlavassdraget med Foldsjøen har således god tilgjengelighet for over 200 000 innbyggere i regionen.

Mostadmark Utvikling mener at konsekvensene ved bygging av et minikraftverk eller nedtaking av Dam Foldsjøen vil gi vesentlig større samfunnsmessige ulemper enn fordeler. I en fagrapport fra NTNU-SMU (senter for teknologi og samfunn) 6/97 er Homlavassdraget beskrevet å ha fra stor verdi til svært stor verdi. Foldsjøen klassifiseres som å være av svært stor verdi som naturområde, for friluftsliv og naturopplevelser. Mostadmark Jernverk er i samme rapport også beskrevet å være av svært stor verdi. I dag, 20 år etter viser all forskning at det er svært viktig å ta vare på og å utvikle slike nærområder til beste for samfunnet.

I Foldsjøen ligger Malvik's viktigste våtmarksområder for vannfugler. (Rapport om vannfugl i ferskvann i Malvik kommune (Bangjord & Bangjord 2016)).

Av hensyn til folkehelse, friluftsliv, kulturminner, naturmangfold samt samfunnssikkerhet må andre alternativ vurderes framfor en nedlegging (riving) av Dam Foldsjøen som omsøkt. Dameier har i søknaden om nedlegging av Dam Foldsjøen ikke fremmet et eneste forslag om avbøtende tiltak. Dette er sterkt beklagelig. Dameiers samfunnsansvar for å sikre og utvikle store allmenne interesser og ikke bare økonomiske hensyn, burde fremkommet av søknaden.

Begrunnelse

Folkehelseperspektivet

Vannspeil i Foldsjøen er lokalt svært viktig for folkehelse og bomiljø for hele lokalsamfunnet i Mostadmark og kommunen for øvrig. Redusert vannstand med 4, 9 m vil ha meget stor negativ innvirkning. Kommunens innbyggere svarte i en helse- og livskvalitetsundersøkelsen

(LEV VEL) i 2012 og 2015 at de verdsetter friluftsområdene og marka svært høyt. Mostadmark Utvikling mener at MB som en viktig samfunnsaktør i Malvik og Mostadmark spesielt, må ta sitt ansvar for at hele Homlavassdraget med Foldsjøen fortsatt skal være et viktig rekreasjonsområde. Engasjementet fra «Mostadmarkutvalget» i denne saken, understreker hvor stor betydning Foldsjøen har for lokalsamfunnet. De allmenne interessene er store i forhold til å opprettholde og videreutvikle Foldsjøen med tanke på bomiljø, folkehelse.

Lov om folkehelsearbeid (folkehelseloven)

§ 1. Formål

Formålet med denne loven er å bidra til en samfunnsutvikling som fremmer folkehelse, herunder utjevner sosiale helseforskjeller. Folkehelsearbeidet skal fremme befolkningens helse, trivsel, gode sosiale og miljømessige forhold og bidra til å forebygge psykisk og somatisk sykdom, skade eller lidelse.

Loven skal sikre at kommuner, fylkeskommuner og statlige helsemyndigheter setter i verk tiltak og samordner sin virksomhet i folkehelsearbeidet på en forsvarlig måte. Loven skal legge til rette for et langsiktig og systematisk folkehelsearbeid.

§ 22. Statlige myndigheters ansvar

Statlige myndigheter skal i sin virksomhet vurdere konsekvenser for befolkningens helse der det er relevant.

Som det fremkommer i formålet med folkehelseloven skal alle, både offentlige instanser, næringsaktører m.fl., ha fokus og ansvar for folks helse. Dette fysisk og psykisk. De samfunnsmessige konsekvensene av en nedlegging av dammen vil etter MU syn ikke være i overensstemmelse med formålet i folkehelseloven. Konsekvenser for folkehelseperspektivet skulle fremkommet av søknaden.

Friluftsliv

Foldsjøen er et svært viktig lokalt friluftslivsområde, men har også regional bruksverdi. Foldsjøen er mye benyttet til bading, fiske, padling, hytte- og campingliv, ski og skøyter. I forhold til friluftslivsinteressene vil en stabil vannstand på kote 207 gi de beste forholdene. Aktiv regulering vil for brukerne gi varierende bruks- og opplevelsesverdi samt usikre isforhold om vinteren. Estetisk vil en stabil vannstand gi et optimalt natur- og kulturlandskap.

I sin rapport til Malvik kommune trekker Mostadmarkutvalget fram utvikling av Foldsjøen som friluftslivsområde, som viktig for kommunesamfunnet. Meraker Bruk som den største grunneieren og derved samfunnsaktør vil ha et spesielt aktsomhetsansvar for å ivareta dette. Det konkluderes i rapporten med at friluftsliv- og kulturverdiene knyttet til Langneset og Mostadmark Jernverk har større potensial enn hva som er realisert i dag. De allmenne interessene er store i forhold til å opprettholde og videreutvikle Foldsjøen med tanke på bomiljø, og friluftsliv.

Verdiene av Foldsjøen som friluftsområde må styrkes og videreutvikles, ikke reduseres.

Lov om friluftsliv (friluftsloven).

§ 1. (Lovens formål)

Formålet med denne loven er å verne friluftslivets naturgrunnlag og sikre allmenhetens rett til ferdsel, opphold m.v. i naturen, slik at muligheten til å utøve friluftsliv som en helsefremmende, trivselsskapende og miljøvennlig fritidsaktivitet bevares og fremmes.

På lik linje med folkehelseloven påpekes det i formålet med friluftslivsloven at det er viktig at alle aktører har et ansvar for å ivareta friluftslivets naturgrunnlag og dermed sikre at allmenhetens gis et best mulig grunnlag for å utøve friluftsliv som en helsefremmende, trivselsskapende og miljøvennlig fritidsaktivitet.

De samfunnsmessige konsekvensene av en nedlegging av dammen eller bygging av et minikraftverk vil etter MU syn ikke være i overensstemmelse med formålet i friluftslivsloven. Konsekvenser for friluftslivet skulle fremkommet av søknaden.

Naturmangfold

I Faun-rapporten om biologisk mangfold foreslås en terskel på kote 206,4, i det smale sundet mellom Litjfoldsjøen og Foldsjøen, som avbøtende tiltak for å sikre et akseptabelt vannspeil i Litjfoldsjøen. Forslag om dette er ikke tatt med i søknaden fra MB. Et slikt tiltak vil etter MU oppfatning ikke oppveie for de store negative virkninger en nedlegging av dammen vil gi for resten av Foldsjøen.

Rapport om vannfugl i ferskvann i Malvik kommune (Bangjord & Bangjord 2016) beskriver Foldsjøen som den klart rikeste ferskvannslokaliteten for vannfugl i kommunen. Her finnes flest ulike arter og størst antall fugl. Hekkende rødlistearter finnes i området. Holmene og de næringsrike vikene sør i Litjfoldsjøen, Lomtjønna og utløpet av Vikelva framheves som spesielt viktige. Sammenlignes flyfoto som viser de viktigste områdene for vannfugl med kart som viser vannstand i Foldsjøen på kote 203, framgår det tydelig at de negative konsekvensene for vannfugl er store.

Utsetting av gjedde, som fremmed art i Foldsjøen, har gitt store endringer i fiskesamfunnet. Fisk som kvalitetselement, har etter denne utsettingen dårlig økologisk tilstand i vassdraget. Redusert strandsone vil samlet sett gi mindre areal for produksjon av bunndyr som næring. Redusert vannareal og dybde vil kunne innvirke negativt på konkurranseforhold. Om mulig vil gjedda kunne redusere ørret/røyebestandene enda mer. En aktiv regulering (kraftverk) av Foldsjøen vil også føre til en utarming av strandsonen. Det påvirker også produksjonen av bunndyr og fisk negativt.

Lov om forvaltning av naturens mangfold (Naturmangfoldloven).

§ 1.(lovens formål)

Lovens formål er at naturen med dens biologiske, landskapsmessige og geologiske mangfold og økologiske prosesser tas vare på ved bærekraftig bruk og vern, også slik at den gir grunnlag for menneskenes virksomhet, kultur, helse og trivsel, nå og i fremtiden, også som grunnlag for samisk kultur.

De samfunnsmessige negative konsekvenser en nedlegging av dammen eller bygging av et minikraftverk har, vil etter MU sitt syn ikke kunne forsvare de ensidige økonomiske fordeler ansvarlig eier har.

De samfunnsmessige konsekvensene av en nedlegging av dammen eller bygging av et minikraftverk vil etter MU syn ikke være i overensstemmelse med formålet i naturmangfoldloven.

Kulturminner

Noen av de eldste boplassene i trønderske skogsområder er funnet ved Foldsjøen. Boplassene er mellom 7000 og 9000 år gamle. I en fagrappport fra NTNU-SMU 6/97 klassifiseres området med fosser og kulturminner å være av svært stor verdi. Området er opparbeidet som museums- og opplevelsesområdet. Mostadmark Jernverk har en lang historie, og er det eneste verket som har hatt betydning nordafjells. Mostadmark Jernverk regnes som det tredje mest bevaringsverdige i landet. Det vises for øvrig til Mostadmark Jernverk sin hjemmeside. Opplevelsesverdien og det pedagogiske tilbudet av kulturmiljøet ved Mostadmark Jernverk vil bli vesentlig redusert. Med en vannføring på 100 l/s om vinteren og 142 l/s om sommeren vil dette ikke kunne ivaretas på en samfunnsmessig tilfredsstillende måte. Vannet er av avgjørende betydning for kulturmiljøet. Kulturmiljøet bør styrkes og fremheves, ikke reduseres.

Lov om kulturminner (kulturminneloven).

§ 1. Lovens formål.

Kulturminner og kulturmiljøer med deres egenart og variasjon skal vernes både som del av vår kulturarv og identitet og som ledd i en helhetlig miljø- og ressursforvaltning.

Det er et nasjonalt ansvar å ivareta disse ressurser som vitenskapelig kildemateriale og som varig grunnlag for nålevende og fremtidige generasjoners opplevelse, selvforståelse, trivsel og virksomhet.

Når det etter annen lov treffes vedtak som påvirker kulturminneressursene, skal det legges vekt på denne lovs formål.

De samfunnsmessige negative konsekvenser bygging av et minikraftverk har, vil etter MU sitt syn ikke kunne forsvare de ensidige økonomiske fordeler ansvarlig eier har.

De samfunnsmessige konsekvensene av bygging av et minikraftverk vil etter MU syn kunne stride mot formålet i kulturminneloven.

Samfunnsikkerhet

Mostadmark Utvikling er klar på at samfunnsikkerhetsmessige hensyn må ivaretas. Det er ingen forslag om tiltak i søknaden, utenom det å nedlegge dammen, som ivaretar dette. I konsesjonssøknaden burde dameier redegjort og dokumentert hvilke konsekvenser (en konsekvensanalyse) en nedlegging av dammen til kote 204 vil gi. Dette bl.a med tanke på de klimaendringer som er forventet i årene som kommer.

Aktsomhetssonene for flom i Homlavassdraget kan ut fra NVE sitt atlas grovt anslås i årene fram mot 2100. Et flomsonekart for Homla vil med større sikkerhet vise virkningene av ulike situasjoner (fjerning av dam), og avklare behov for magasinerings og flomdemping i Foldsjøen. Dette fremkommer ikke av søknaden om nedlegging av Dam Foldsjøen.

Alternativ til nedlegging av dammen.

Mostadmark Utvikling ser negativt både på regulering/bygging av minikraftverk og nedbygging av dammen. For å kunne gi en jevn vannstand på kote 207, noe MU mener er en riktig høyde, og som et alternativ til nedlegging av dammen foreslår MU at det lages en ny friskjøt /kanal på vestsiden av dammen. Veien inn til Slåttdalen må muligens flyttes noe. Om etablering av en slik friskjøt lar seg gjøre og hvilke konsekvenser dette gir for

klassifisering av dagens dam burde vært tatt inn som forslag til avbøtende tiltak. Dameier vil da kunne slippe store kostnader med riving av dammen.

Overløpshøyden på Foldsjødammen (HRV 208,9) er basert på MB`s egen dokumentasjon av maksimal regulert høyde ved tømmerfløting. Det har ikke lyktes MU å finne dokumentasjon om faktagrunnlaget for denne høyden er riktig satt. I brev til Aksjon 2000 (22.10.1997) skriver i 1995 NVE at de ikke godkjente høyden på dammen, men kun gjennomførte en teknisk kvalitetskontroll. Meraker Brug skriver i et brev (22.05.1987) til eiere av eiendommer som grenser til Foldsjøen «...*På bakgrunn av den erfaring vi hittil har fått, kan vi ikke utelukke muligheten for at vannstanden er blitt høyere enn den var i fløtningstiden....*».

Mostadmark Utvikling mener overløpshøyden på dammen ble satt for høgt. Vedlegger noen bilder som viser konsekvenser for omgivelsene med et overløp på kote 208,9.

Mostadmark Utvikling mener om det er mulig å anlegge en ny friskjøt på vestsiden av dagens demning med en høyde HRV kote 207, noe som vil kunne sikre en stabil vannstand i hele Foldsjøen. Meraker Brug burde etter MU sitt syn ha utredet dette som et mulig alternativ til riving av dammen.

Lov om vassdrag og grunnvann (vannressursloven)

§ 26.(vilkår i konsesjon)

I konsesjonen kan det settes vilkår for å motvirke skader eller ulemper for allmenne eller private interesser. Det skal legges vekt på å fremme sikkerhet mot skade på mennesker, miljø eller eiendom, sikre en best mulig landskapsmessig tilpasning og å opprettholde det naturlige liv i vassdraget. Det kan herunder settes vilkår for å

- a) *sikre mot skade gjennom konstruksjons- og funksjonskrav og krav til nødvendig vedlikehold av vassdragsanlegg;*
- b) *sikre opprydding eller tilbakeføring ved nedlegging;*
- c) *tilpasse tiltaket til annen aktuell utnytting;*
- d) *gi adgang for andre til å ta del i vassdragstiltaket;*
avbøte skader og ulemper ved eldre tiltak i vassdraget, herunder ved gjenåpning av bekker,
- e) *reetablering av kantsoner og annen restaurering av naturområder, dersom det står i rimelig sammenheng med hva konsesjonen gjelder.*

Kan et vassdragstiltak påvirke vannføring og vannstand, skal det fastsettes grenser for vannstand og vannføring i samsvar med § 10, med nødvendige pålegg for kontroll, og om nødvendig gis pålegg om hvordan tapping av magasin skal skje.

I konsesjon til vassdragstiltak som kan volde vesentlig ulempe for annen utnytting av vassdraget eller nedbørfeltet, kan det settes som vilkår at tiltakshaveren legger til rette for slik utnytting annet sted eller yter tilskudd for dette formål.

Konsesjonen kan tidsbegrenses. Det kan bestemmes at konsesjonen skal revideres etter en viss tid.

Det kan settes vilkår om sikkerhet for eventuelt erstatningsansvar for skade eller ulempe som tiltaket volder. Dersom tiltakshaveren selv rår over grunnen der tiltaket skal utføres og

tiltaket åpenbart ikke vil volde tap eller skade, kan vassdragsmyndigheten frita tiltakshaveren fra å begjære skjønn til fastsetting av eventuell erstatning.

Vannressursloven åpner for å sette vilkår som ivaretar sikkerhet, miljø landskap og samtidig åpne for annen aktuell utnytting. De samfunnsmessige negative konsekvenser en nedlegging av dammen vil ha, vil etter MU sitt syn ikke kunne forsvare de ensidige økonomiske fordeler ansvarlig eier har.

I konsesjonssøknadene er det ikke vurdert alternative tiltak. Dette er etter MU sitt syn en mangel ved søknadene.

Mostadmark Utvikling konklusjon og tilråding

Mostadmark Utvikling har etter en samlet vurdering hvor hensynet til folkehelse, friluftsliv, kulturminner, naturens mangfold og samfunnssikkerhet er vektlagt, kommet frem til at de samfunnsmessige konsekvenser bygging av Verkesfossen minikraftverk eller nedlegging av Dam Foldsjøen er så store og omfattende, at vi anbefaler NVE ikke å godkjenne søknadene fra Meraker Brug.

Både dagens og framtidige generasjoner vil ha større behov for tilrettelagte natur-, kultur- og friluftslivsområder. Meraker Brug som siden tidlig 1900-tallet har vært og fortsatt er en stor samfunnsaktør i Malvik kommune og Mostadmark spesielt, må ta sitt samfunnsansvar på alvor. De lokale og regionale verdier må utvikles og sikres, ikke reduseres.

Mostadmark Utvikling ser negativt både på regulering/bygging av minikraftverk og nedbygging av dammen. For å kunne gi en jevn vannstand på kote 207, noe MU mener er en riktig høyde, og som et alternativ til nedlegging av dammen foreslår MU at det lages en ny friskjøt /kanal på vestsiden av dammen.

Om etablering av en slik friskjøt lar seg gjøre og hvilke konsekvenser dette gir for klassifisering av dagens dam burde vært tatt inn som forslag til avbøtende tiltak. Dameier vil da kunne slippe store kostnader med riving av dammen.

1) Søknad om konsesjon for bygging av Verksfossen minikraftverk datert 09.02.2017 avslås.

2) Søknad om konsesjon for nedlegging av reguleringsanlegg Dam Foldsjøen datert 09.02.2017 avslås.

3) En riktig overløpshøyde på Dam Foldsjøen bør ligge på kote 207. Mostadmark Utvikling støtter Malvik kommune sitt vedtak om at det gjennomføres en samarbeidsprosess for å få i gang en prosess med involverte parter for å komme fram til en «løsning» som lokalsamfunnet, kommunen, regionen og eierne kan leve med.

På vegne av

Leder Mostadmark Utvikling

Stig Oddbjørn Aas

sign

Dokumentasjon vedlagt:

- 1) Mostadmarkutvalgets rapport til Malvik kommune datert 05.04.2017
- 2) Bilder fra vannstand over kote 208,9

Dokumentasjon ikke vedlagt:

- 1) Rapport om vannfugl i ferskvann i Malvik kommune (Bangjord & Bangjord 2016).
Malvik kommunes hjemmeside.
- 2) Vernevedtak
 - a. Homlavassdraget (2005)
 - b. Homla naturreservat (2015)
- 3) LEV VEL undersøkelsen 2012 og 2015. Malvik kommunes hjemmeside.